

DE LAT-RELATIE TUSSEN RECREATIE EN NATUUR

Jelte van der Veen

Op 17 maart jongstleden hield Jelte van der Veen, interim consulent Openluchtrecreatie Noord-Nederland (ministerie van LNV) een inleiding getiteld: 'Recreatie en Natuur, living apart together'. De lezing vond plaats te Leeuwarden in het kader van het eerste Twirre-lustrum. Het verhaal is bewerkt tot artikel.

'Het natuurbelang wordt door de sector zo sterk vooropgesteld dat communicatie met anderen moeilijk is. Gevolg is dat de natuur niet echt van de grond komt in gebieden waar andere belangen zijn. Mensen die in de natuursector actief zijn, opereren elitair, op basis van haast religieuze normen, terwijl de natuur een fantastisch product is voor een ieder. Natuurmensen zijn geen bruggenbouwers'.

citaat van een natuurbeschermers uit de nota 'Natuurbeleid in de peiling' (1993)

Bovenstaand citaat klopt naar mijn mening gelukkig niet meer met de werkelijkheid. Er komen steeds meer voorbeelden van samenwerking tussen natuurbescherming en recreatie. Dat is hoopvol. Samenwerking kan leiden tot meerwaarde, zowel voor recreatieprojecten als voor de natuur.

groei openluchtrecreatie

In de jaren zestig is het beleid voor openluchtrecreatie pas van de grond gekomen. Door de sterke bevolkingsgroei en de daarmee gepaard gaande grondhonger voor woningbouw en industrialisatie ontstond de angst dat er nauwelijks meer ruimte zou overblijven voor recreatie. Er werden plannen ontwikkeld voor grootschalige recreatiegebieden, 'Groene Sterren'. De Groene

Ster bij Leeuwarden is er een voorbeeld van. Gratis toegankelijke gebieden met fiets- en wandelpaden, speelplaatsen en speelterreinen, op grotere afstand van de steden. De auto was immers beschikbaar als algemeen gebruikt vervoermiddel om er te komen. Commerciële elementen waren vrijwel afwezig.

openluchtrecreatie en toerisme

In de tachtiger jaren komt er een ommekeer in het rijksbeleid voor openluchtrecreatie. Het toerisme wordt ontdekt als bedrijfstak met groei mogelijkheden, waarbij werkgelegenheid hoog in het vaandel komt te staan. Het toerisme heeft zich inderdaad ontwikkeld

tijd, gezinsverdunding, de ontwikkeling in de besteedbare inkomens en de hogere eisen die de recreant/toerist stelt. Maar ook de toenemende maatschappelijke druk om vliegvakanties uit milieu-overwegingen zoveel mogelijk te beperken zal binnenlandse vakanties stimuleren.

vraag naar ruimte

Genoemde factoren zullen de vraag naar ruimte voor toeristische en recreatieve ontwikkelingen doen toenemen. Dit betekent naar schatting tot 2015 voor het rijksbeleid een ruimteclaim in Nederland van ca. 7.500 hectare. Een dergelijke ruimteclaim kan op maatschappelijke weerstanden stuiten.

Groene Ster, natuur- of recreatiegebied?

foto Jelte van der Veen

een retourtje Schiphol-Athene kost per persoon evenveel energie als nodig is om een goed geïsoleerde eensgezinswoning een jaar lang te verwarmen.

uit het rapport 'Gaan we te ver?', Raad voor het Natuurbeheer (1994)

tot een bloeiende bedrijfstak. In Friesland blijft het economisch belang relatief nog wat achter. Maar ook hier zal de bedrijfstak de komende jaren een forse uitbreiding ondergaan. Hierbij spelen diverse factoren een rol zoals de steeds grotere hoeveelheid vrije

Toch is de benodigde ruimte beperkt in verhouding tot de ruimte die voor bos en natuur nodig is. Het huidige ruimtebeslag voor beide sectoren is 300.000 hectare (bos en natuur) en 25.000 hectare (toerisme en recreatie). Tot 2015 is er een claim van 200.000

hectare (bos en natuur) tegen 7.500 hectare (toerisme en recreatie). Op het eerste gezicht hoeven beide aanspraken elkaar niet in het vaarwater te zitten. De werkelijkheid blijkt toch anders, want zowel de natuur- als de recreatiesector zoeken vooral uitbreiding in de 'Ecologische Hoofdstructuur'. In Friesland betekent dat vooral in de natte as van de meren en beekdalen. Voor de recreatie vormt de natuur immers een economisch goed. Zonder natuur is openlucht recreatie veel minder aantrekkelijk. Dat maakt afstemming en samenwerking des te belangrijker.

Niet alleen het rijksbeleid kan spanningen doen ontstaan vanwege botsende maatschappelijke belangen, ook provincies en gemeenten hebben eigen wensen en invullingen die de nodige conflicten kunnen oproepen. In Friesland is het provinciaal beleid vastgelegd in de nota 'Strategisch groeibeeld'. Ik geef twee voorbeelden waarbij natuurwaarden en economische belangen met elkaar op gespannen voet staan.

Waddeneilanden

De waddeneilanden vallen binnen de Ecologische hoofdstructuur. Daarbij staat natuurbehoud en -ontwikkeling voorop. Het ministerie van LNV streeft naar stabilisatie van verblijfsrecreatie. De provincie Friesland ziet echter in het nieuwe streekplan ruimte voor groei op Terschelling en Ameland. Een belangrijke overweging is het economisch belang. Ca. 85% van de bevol-

economisch belang toerisme

totale bestedingen:	36 miljard gulden
aantal bedrijven:	45.000
werkgelegenheid:	260.000 mensjaren

in Friesland

totale bestedingen:	1,2 miljard gulden
werkgelegenheid:	7500 mensjaren
percentage werkgelegenheid:	4,5%

king van de waddeneilanden haalt haar inkomsten uit toerisme en recreatie.

Elkaar met starre argumenten bestoken leidt tot niets. Zowel de natuurbeschermers als de recreant is gebaat bij goede natuurlijke kwaliteit van de eilanden. Maar niet alle eilanden zijn gelijk. Ik pleit ervoor om de verschillen tussen de eilanden in de discussie te betrekken. Daarbij zou voor Schiermonnikoog, Terschelling en Vlieland de natuurwaarden de hoogste prioriteit hebben. Op Ameland (en Texel) kunnen naar mijn mening nog wel mogelijkheden worden geschapen voor uitbreiding van recreatie en toerisme met behoud van natuurlijke waarden.

Tjeukemeer

Ook het Tjeukemeer ligt in de Ecologische hoofdstructuur. Het heeft belangrijke natuurwaarden, onder meer voor pleisterende watervogels. De gemeen-

ten Lemsterland en Skarsterlân hebben plannen ontwikkeld, waarin naast natuurontwikkeling ruimte is voor nieuwe vaarverbindingen en hotelbouw. De uitkomst van de discussie is intussen bekend: geen hotelbouw in verband met de natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarden. Daar ben ik het mee eens. Het recreatieschap de Marrekrite heeft intussen plannen ontwikkeld voor betere vaarroutes en het creëren van aanlegplaatsen in combinatie met eilandjes, waarop natuurontwikkeling kan plaatsvinden. Het is mij niet duidelijk waarom hiertegen met name vanuit de natuurhoek nog bezwaren bestaan. Argwaan is een slechte raadgever. Voorzieningen voor de watersport kunnen een regulerende werking hebben en de rust elders zelfs vergroten. We moeten zien te komen tot een gezamenlijke aanpak, een integraal plan. Pas dan zullen subsidiepoten open gaan. Dat betekent met elkaar om de tafel en begrip ontwikkelen voor elkaars standpunten en doelen.

de kip met de gouden eieren

In de maatschappij groeit de waardering voor de natuur en voor de ecologie die aan de basis ervan staat. De natuur heeft een intrinsieke waarde; een waarde in zichzelf, ook los van gebruik of functies. Ook de recreatieve sector zal oog moeten hebben voor de waarde van een goed functionerende natuur, want gebruik van de natuur stoelt in feite op diezelfde intrinsieke waarde. Ontwikkelingsmogelijkheden voor de natuur zijn ook in het belang van de recreatie. Recreatie is afhankelijk van de natuur. Slacht niet de kip met de gouden eieren.

Gezamenlijke aanpak is een belang van natuur en recreatie. Natuurontwikkeling en -bescherming is gebaat bij maatschappelijke waardering, maar dan zal de mens wel van de natuur moeten kunnen genieten.

Recreatie in de EHS: It Bûtenfjild, Hurdegaryp

foto Jelte van der Veen

openstelling natuurgebieden

Eind 1994 is het rapport 'Openstelling natuurgebieden nader bekeken' gepresenteerd door het ministerie van LNV. In het rapport wordt sterke nadruk gelegd op enkele uitgangspunten bij het gesprek tussen recreatie en natuurbescherming: 1) respecteer elkaars beleid en doelstelling; 2) zoek naar een gemeenschappelijk belang; 3) spreek elkaars taal.

Ook wordt ingegaan op waardering van het publiek van de natuur. De waardering is afhankelijk van het beeld dat men heeft van de natuur. Die natuurbeelden zijn onder meer afhankelijk van de opvoeding, herinneringen, bekendheid/onbekendheid, emoties enzovoorts. Ze worden sterk bepaald door sociale, culturele en economische aspecten. Hiermee zal bij de uitvoering van het beleid rekening moeten worden gehouden.

doelgroepen

Bij de openstelling van natuurgebieden worden drie doelgroepen onderscheiden: 1) natuurgebonden recreatie, 2) natuurgerichte recreatie en 3) natuuronafhankelijke recreatie. Bij natuurge-

ruimtebeslag en claims voor bos/natuur en toerisme/recreatie in Nederland

	huidig ruimtebeslag	benodigde uitbreiding tot 2015
bos en natuur	300.000 hectare	200.000 hectare
toerisme en recreatie	25.000 hectare	7.500 hectare

decor. Te denken valt aan kanoën, recreatief varen (en aanleggen!) met motorboot of zeilboot in natuurgebied, vissen. Vormen van wedstrijdvaart vallen hier buiten. Deze kan je beter scharen onder natuuronafhankelijke recreatie. De natuur is daarbij niet nodig als omgeving. Je kunt hierbij ook denken aan speedbootvaren, trimmen, jetskieën enzovoorts. Deze vormen van recreatie kunnen even goed of beter in speciaal aangelegde recreatiegebieden gebeuren.

Bij de openstelling van natuurgebieden is het zeer belangrijk te weten met welke doelgroepen je te maken hebt. Je moet weten welke vormen van recreatie en welke vormen van natuur elkaar verdragen. Bij de openstelling zal tevens rekening gehouden moeten worden met het voorkómen van eventuele schade. Dit leidt tot vormen van zone-

pad gesloten voor recreanten. Door een gunstig geplaatste vogelkijkhut kan je toch genieten. In de zomermaanden kan de natuurrecreant naar mijn mening 'het veld in' buiten het pad via daartoe gemaakte perceelsranden. Zo zijn er meer voorbeelden te bedenken.

inspelen op toenemende vraag

De belangstelling voor natuurgerichte recreatie neemt toe. Natuurbeherende

Uit een onderzoek van drs Peltzer van het IBN-DLO blijkt dat ca 8% van de Nederlanders op een gemiddelde zondag het bos bezoekt. Jaarlijks gaat het om 230 miljoen bosbezoeken.

Rondvaartbedrijf vaart wel; natuur als economisch goed

foto Jelte van der Veen

bonden recreatie denk je bijvoorbeeld aan wandelexcursies, natuurstudie, bezoeken van vogelwaarnemingshutten. Hierbij is de natuur onderwerp of doel van de recreant. Bij natuurgerichte recreatie is de natuur essentieel als

ring, zowel in de tijd als in de ruimte. Bijvoorbeeld, we nemen een wandelpad in een weidevogelgebied. Waar leg je het neer en wanneer stel je het open? Het pad ligt in de minst kwetsbare delen. In het broedseizoen is het

organisaties kunnen hun ogen hiervoor niet sluiten. Dat doen ze trouwens ook niet meer. Zo heeft Staatsbosbeheer als uitgangspunt genomen dat 90% van haar terreinen in de toekomst opengesteld zal zijn voor publiek. Alleen in te kwetsbare natuurtypen is openstelling niet te realiseren.

natuur als economisch goed

Eco-toerisme is een nieuwe tak van toerisme, waarvoor veel belangstelling bestaat. Reisbureaus doen hiermee goede zaken. Waarom de terreinbeheerder niet? Ik ben geen voorstander van het profijtbeginnel in enge zin. Het moeten betalen voor het mogen betreden van een bos of natuurgebied gaat me te ver. Maar meer commerciële activiteiten als 'extra' kunnen bijdragen in de exploitatie van natuurterreinen.

Natuur is voor mij een economisch goed. Niet voor niets zijn de meeste recreatiebedrijven gesitueerd in of bij de fraaiste natuurgebieden. Een rondvaartbedrijf in de Alde Feanen rendert daar toch alleen dankzij It Fryske Gea. De werkgelegenheid op de Waddeneilanden is er alleen maar dankzij de waarden van de duinen, het strand,

Zwemmen in het Bergumermeer

foto Jelte van der Veen

de Waddenzee: kortom de natuur! Natuur is behalve een waarde in zichzelf ook een economisch goed. Het kan alleen maar benut worden als we er zorgvuldig en afgewogen mee omgaan.

sponsoring

Ons omgaan met de natuur zal in de

toekomst gekenmerkt worden door een steeds grotere inbreng vanuit de maatschappij, buiten de overheid. Op initiatief van het ministerie van LNV is er een 'Groenfonds' opgericht voor het verwerven van de financiële middelen voor realisering van het Natuurbeleidsplan. De verwachting is dat bedrijven meer en meer geïnteresseerd zullen zijn in het adopteren van milieuvrien-

delijke projecten. Zo heeft Heineken recent het project 'Heldere beken' van Natuurmonumenten voor een kwart miljoen gulden ondersteund. Ook beleggingsfondsen, met als voorloper de Triodosbank, zijn op dit front actief. Kortom de natuur is ontdekt als groen imago. Het kan de consument bijvoorbeeld overtuigen dat Heinekenbier een milieuvriendelijk product is. Natuur is dus business!

Meer inbreng van het bedrijfsleven brengt met zich mee: meer publiciteit en een grotere publieke belangstelling. Het betekent ook dat meer maatschappelijke sectoren iets over de natuur te zeggen zullen krijgen. Natuurbeherende organisaties hoeven niet bang te zijn voor het verloren gaan van onafhankelijkheid. Het betekent ook een uitdaging haar maatschappelijke functie te zien groeien. En het blijft de beheerder die de grens trekt voor wat toelaatbaar is en wat niet.

Naar mijn overtuiging kunnen recreatie en natuur dicht bij elkaar staan met behoud van eigen identiteit. Hiervoor is wederzijds vertrouwen nodig. Dat is er niet zomaar; dat moet worden opgebouwd. Verreweg de meeste natuurbeschermers zetten zich in hun vrije tijd in voor de natuur. Zij zijn in die zin ook recreant. Misschien een basis om verder te praten?

J. van der Veen, J.A. Fokkemastraat 6, 9257 WL Noardburgum